

Onderwijs in Kaart

Transvorm brengt in de jaarlijkse publicatie **Onderwijs in Kaart (OiK)** relevante trends en ontwikkelingen in het zorg- en welzijnsonderwijs in de provincie Noord-Brabant in kaart. Dit jaar hebben we gekozen voor een compacte publicatie. Op het online arbeidsmarkt-dashboard transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl vindt u de meest actuele cijfers en kunt u onder meer vergelijkingen maken tussen de verschillende regio's. Daarnaast plaatsen we op deze website regelmatig thema-artikelen, waarin trends en ontwikkelingen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt Zorg en Welzijn worden geïdentificeerd en geduid.

In deze publicatie lichten we drie actuele thema's uit:

- Ontwikkeling van het aantal instromers, deelnemers en gediplomeerden
- Aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt
- Studierendement

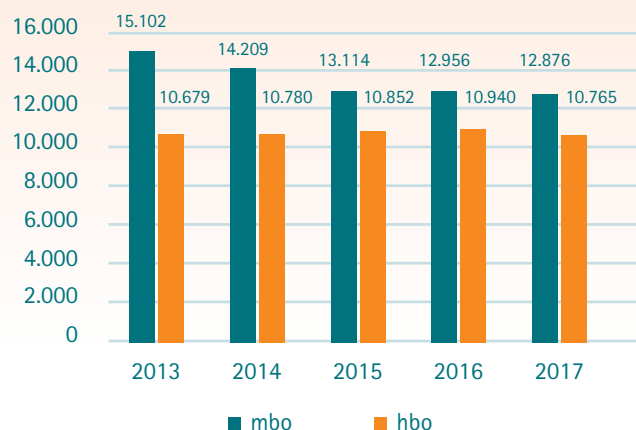
We sluiten af met een reflectie waarin we de ontwikkelingen in een breder perspectief plaatsen.

Aanvullende informatie over de thema's uit dit rapport vindt u op transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl. Denk hierbij aan tabellen met de ontwikkeling van het aantal instromers per opleiding, een overzicht van actuele arbeidsmarktprognoses en een diepgaande analyse van studierendement-ontwikkelingen.

1. Ontwikkeling aantal deelnemers opleidingen Zorg en Welzijn Noord-Brabant

De ontwikkeling van het aantal deelnemers aan opleidingen in het domein Zorg en Welzijn geeft inzicht in de stand van zaken op onderwijsgebied. Deze ontwikkeling vindt u terug in figuur 1. Er is een selectie van opleidingen gehanteerd binnen de domeinen Zorg en Welzijn (mbo) en Gezondheidszorg en Sociale Studies (hbo) (zie thema-artikelen over onderwijsontwikkelingen op transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl).

Ontwikkeling aantal deelnemers

Figuur 1: Ontwikkeling aantal deelnemers mbo en hbo Noord-Brabant. Bron: DUO, bewerkt door Transvorm.

Opvallende ontwikkelingen mbo

- Het aantal deelnemers aan een mbo-opleiding Zorg of Welzijn in Noord-Brabant daalt.
- Deze krimp wordt veroorzaakt door opleidingen op niveau 1, 2 en 3; opleidingen op niveau 4 groeien voornamelijk.
- Het aantal deelnemers aan een BOL-opleiding krimpt sinds 2013 (-8%). Het aantal deelnemers aan een BBL-opleiding is in vergelijking met 2013 ook gekrompen (-27%), maar groeit weer sinds 2015 (+7%).

mbo-deelnemers
2017 t.o.v. 2013

↓ -15%

mbo-deelnemers
2017 t.o.v. 2016

↓ -1%

Opvallende ontwikkelingen hbo

- Het aantal deelnemers aan een hbo-opleiding Gezondheidszorg of Sociale Studies in Noord-Brabant stijgt in vergelijking met 2013.
- In 2017 is het totaal aantal deelnemers iets afgenomen t.o.v. 2016.
- De opleiding Verpleegkunde laat de afgelopen jaren een gestage groei zien, maar in 2017 is het aantal deelnemers lager dan in 2016.
- De bacheloropleiding Social Work en de masteropleiding Pedagogiek laten al jaren een krimp van het aantal deelnemers zien.
- Het grootste deel van de studenten volgt de opleiding in voltijd. De laatste jaren neemt het aantal voltijdstudenten af, terwijl het aantal deeltijd- en duale studenten groeit.

hbo-deelnemers
2017 t.o.v. 2013

↑ +1%

hbo-deelnemers
2017 t.o.v. 2016

↓ -2%

Meer weten?

In de thema-artikelen '[Cijfermatige onderwijsontwikkelingen mbo in Noord-Brabant](#)' en '[Cijfermatige onderwijsontwikkelingen hbo in Noord-Brabant](#)' op transvorm.arbeidsmarktbeeld.nl vindt u onder meer een overzicht van de ontwikkeling van het aantal instromers, deelnemers en gediplomeerden per opleiding in Noord-Brabant, ontwikkelingen per leerweg en een vergelijking met de landelijke trends.

2. Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

De vraag 'Hoeveel studenten moeten we opleiden, in welke richting en op welk niveau om te kunnen voldoen aan de toekomstige vraag naar personeel?' is helaas niet gemakkelijk te beantwoorden. Het is niet eenvoudig goede prognoses te geven. Het afgelopen decennium is gebleken dat ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van Zorg en Welzijn sterk afhankelijk zijn van politieke keuzes. Dit geldt met name voor de werkgelegenheidsontwikkeling. We beperken ons daarom tot voorzichtige prognoses met betrekking tot arbeidsmarktperspectieven van afgestudeerden, gebaseerd op recente harde en zachte gegevens uit diverse onderzoeksprogramma's en publicaties, aangevuld met onze eigen expertise.

Als we de ontwikkeling van het aantal gediplomeerden vanuit de opleidingen in Noord-Brabant over een periode van 5 jaar afzetten tegen de arbeidsmarktprognoses (nationaal en op middellange termijn), ontstaat een beeld van de mate waarin vraag en aanbod op elkaar aansluiten (zie tabel 1).

Op basis van de gegevens met betrekking tot het aantal gediplomeerden en de arbeidsmarktprognoses per opleiding kunnen we een aantal conclusies trekken.

	Matige arbeidsmarktprognose	Redelijke arbeidsmarktprognose	Goede arbeidsmarktprognose	Zeer goede arbeidsmarktprognose
Uitstroom gediplomeerden stijgt	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagogiek (Bachelor) 		<ul style="list-style-type: none"> • Verzorgende (3) 	<ul style="list-style-type: none"> • Verpleegkundige (4) • Verpleegkunde (bachelor)
Uitstroom gediplomeerden blijft om en nabij gelijk		<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke Zorg (4) 		
Uitstroom gediplomeerden daalt	<ul style="list-style-type: none"> • Zorghulp (1) • Maatschappelijke Zorg (3) • Pedagogisch Werk (3) • Sociaal Werk (4) • Toegepaste Psychologie (bachelor) • Pedagogiek (master) 	<ul style="list-style-type: none"> • Helpende (2) • Social Work (Bachelor) 	<ul style="list-style-type: none"> • Dokters-assistent (4) • Pedagogisch Werk (4) 	

Opmerking: voor de master Advanced Nursing Practice zijn onvoldoende gegevens rondom uitstroom gediplomeerden beschikbaar.

■ ongunstige ontwikkeling
 ■ neutrale ontwikkeling
 ■ gunstige ontwikkeling

Tabel 1: Overzicht ontwikkeling uitstroom gediplomeerden (mbo: periode 2013-2017, hbo: periode 2012-2016) versus arbeidsmarktprognose per opleiding. Bronnen: AZW, DUO, Prismant, ROA, UWV, Studiegids.

Trends gediplomeerden en prognoses arbeidsmarkt-perspectief

- Ondanks de stijging van het aantal gediplomeerden Verzorgende (3) in de periode 2013-2017, daalde het aantal in 2017 t.o.v. 2016. Dit terwijl de prognose is dat er in de toekomst een aanzienlijke vraag zal zijn naar verzorgenden.
- Ondanks een daling in het aantal gediplomeerden van Pedagogisch werk (4) sinds 2013, nam dit aantal in 2017 t.o.v. 2016 weer toe met 17,5%. Een gunstige ontwikkeling gezien de goede arbeidsmarktprognose voor deze groep.
- Het aantal gediplomeerden van de bachelor Pedagogiek is in 2016 t.o.v. van 2015 gedaald; een gunstige ontwikkeling gezien de prognose.
- Het aantal gediplomeerden van de master Pedagogiek is in 2016 t.o.v. 2015 gestegen; een minder gunstige ontwikkeling gezien de prognose.

Naast de ontwikkeling in het aantal gediplomeerden is het interessant om de instroom te bekijken. In hoeverre sluit deze aan bij de arbeidsmarktperspectieven?

Trends instroom en prognoses arbeidsmarktperspectief Mbo

- Over het algemeen groeit de instroom in de mbo-opleidingen Zorg en Welzijn in 2017 ten opzichte van 2016 (+4,4%). Dit geldt voor zowel de BOL- als BBL-opleidingen. Het totaal aantal instromers is in 2017 ook groter dan in 2013 (+5,1%). Dit komt voornamelijk door de BOL-opleidingen. Het aantal instromers van de BBL-opleidingen is nog niet op het niveau van 2013.
- De instroom in de opleidingen Helpende/Dienstverlening (2), Verpleegkunde (4), Pedagogisch Werk (3 en 4) en Sociaal Werk (4) groeit in 2017 zowel ten opzichte van 2016 als 2013. Gezien de arbeidsmarktprognoses is dit enkel voor de opleidingen Verpleegkunde (4) en Pedagogisch Werk (4) gunstig.
- De instroom in de opleidingen Doktersassistent (4) en Maatschappelijke Zorg (3 en 4) daalt in 2017 zowel ten opzichte van 2013 als 2016. Voor de opleiding Doktersassistent (4) is deze ontwikkeling ongunstig gezien de arbeidsmarktprognose.
- Hoewel het aantal instromers in de opleiding verzorgende (3) in 2017 is stijgt ten opzichte van 2016, is het aantal instromers fors minder dan in 2013 (-20,8%). Dat is zorgelijk, gezien de goede arbeidsmarktprognose voor verzorgenden.

Hbo

- De instroom in de bachelor Verpleegkunde daalt sinds 2013, iets wat voor problemen kan zorgen, gezien de verwachte grote vraag naar verpleegkundigen.
- Het aantal instromers voor de master Advanced Nursing Practice stijgt sinds 2013, een goede ontwikkeling gezien het goede arbeidsmarktperspectief voor deze groep.
- De instroom voor de bachelor Toegepaste Psychologie neemt gestaag toe, iets wat problematisch is gezien de voorspelde matige arbeidsmarkt.

- De instroom in de bachelor Pedagogiek nam gemiddeld genomen af sinds 2013, maar nam in 2017 t.o.v. 2016 wel weer toe, ondanks de matige arbeidsmarktprognose voor deze groep.

Meer weten?

In het thema-artikel 'Aansluiting arbeidsmarkt en onderwijs' op transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl leest u meer over de verschillende arbeidsmarktperspectieven per opleiding en krijgt u inzicht in de aansluiting van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de ontwikkelingen binnen de opleidingen. De exacte cijfers naar opleiding, leerweg en jaar omtrent instromers, deelnemers en gediplomeerden vindt u in de thema-artikelen 'Cijfermatige onderwijsontwikkelingen mbo in Noord-Brabant' en 'Cijfermatige onderwijsontwikkelingen hbo in Noord-Brabant' op transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl

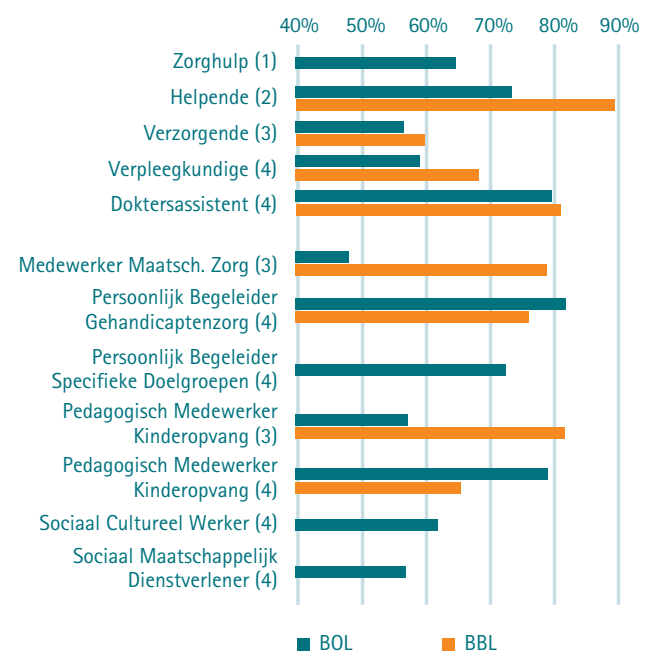
3. Studierendement

Behalen jongeren die kiezen voor een opleiding in Zorg en Welzijn ook daadwerkelijk hun diploma? Enkele opvallende ontwikkelingen:

Mbo

- Het rendement van het merendeel van de mbo-opleidingen in Noord-Brabant is in 2015 ten opzichte van 2014 toegenomen. Het rendement van BBL-opleiding Medewerker Maatschappelijke Zorg (3) groeide zelfs met 13,2%.

Studierendement mbo Noord-Brabant 2015

Figuur 2: Het studierendement van mbo-opleidingen in Zorg en Welzijn in Noord-Brabant. 2015 betreft het meetjaar (instroomjaar + nominale studieduur + 1 jaar).

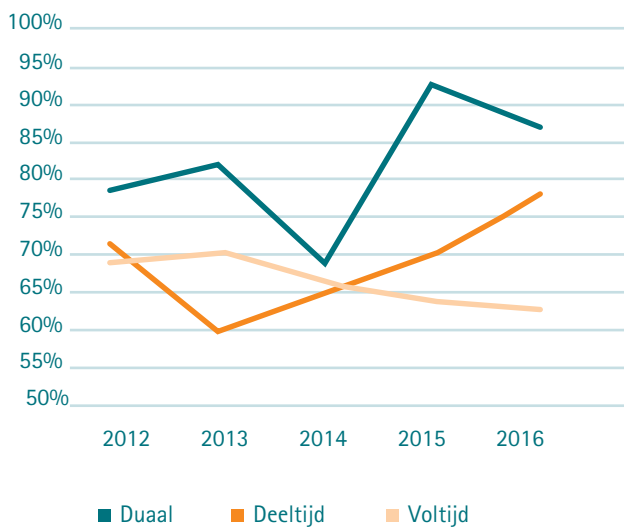
Bron: AZWInfo (2018), bewerkt door Transvorm.

Hbo

- Het studierendement na vijf jaar van de voltijd opleidingen, maar vooral van de deeltijd en duale hbo-opleidingen Verpleegkunde in Brabant is hoog ten opzichte van het landelijk gemiddelde.
- Het rendement van de Sociale Studies op hbo-niveau in Noord-Brabant is gemiddeld lager dan van de opleiding hbo-Verpleegkunde.

Wij kozen ervoor om studierendement te meten aan de hand van het percentage studenten dat een diploma behaalt binnen de nominale opleidingsduur plus één jaar.

Studierendement hbo Verpleegkunde, Noord-Brabant

Figuur 3: Ontwikkeling studierendement (diploma binnen nominale opleidingsduur +1 jaar) voor de voltijd, deeltijd en duale opleiding Verpleegkunde in Noord-Brabant. De jaren betreffen de meetjaren (instroomjaar + 5 jaar).

Bron: De Vereniging Hogescholen (2017), bewerkt door Transvorm.

Studierendement verhogen?

Onderwijsinstellingen nemen steeds vaker maatregelen, zoals een bindend studieadvies, om het studierendement te verhogen. Hierdoor zou echter geen ruimte zijn voor bestuursfuncties, sociale netwerken of individuele ontwikkeling. Misschien moeten we ons daarom niet slechts concentreren op studierendement, maar op studiesucces. Bij studiesucces worden zowel harde criteria, zoals het rendement, als zachte criteria, zoals zelfontplooiing en sociale netwerken, meegenomen.¹

Samenwerking onderwijs en arbeidsmarkt

Om meer grip te krijgen op (de sterke fluctuaties in) het studierendement of, misschien nog beter, op het meer omvattende studiesucces, is het van belang niet alleen onderwijs, maar ook de werkgeverskant te belichten. Want hoe staat het bijvoorbeeld met stageplekken en stagebegeleiding? Het verhogen van studierendement of -succes moeten werkgevers en onderwijs dan ook samen vormgeven.

Meer weten?

In het thema-artikel '[Studierendement Zorg en Welzijn in Noord-Brabant](#)' op transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl leest u meer over onder andere de studierendementen per opleiding in Noord-Brabant, de oorzaken voor studieuitval en maatregelen om studierendement en -succes te verhogen.

¹ ISO, LKvV, LSVb (2014). *Studiesucces een nieuwe definitie*.

Opgevraagd van: <https://www.iso.nl/website/wp-content/uploads/2014/06/Studiesucces-een-nieuwe-definitie.pdf>

OiK in perspectief

De Onderwijs in Kaart 2018 schetst een beeld van de huidige en toekomstige situatie op de onderwijs- en arbeidsmarkt van Zorg en Welzijn in Noord-Brabant. Ten gevolge van de personele problemen staat de aanpak van tekorten in de sector momenteel hoog op de agenda van zowel landelijke als regionale partijen.

Tekorten op de arbeidsmarkt

Het afgelopen jaar zijn diverse initiatieven ontstaan om de tekorten op de arbeidsmarkt aan te pakken. Transvorm lanceerde in 2017 het actieplan Zonder Zorg 2020, zo'n 90 regionale werkgevers en de Brabantse mbo- en hbo-onderwijsinstellingen committeerden zich hieraan. Dit legde mede de basis voor het landelijke actieprogramma Werken in de Zorg dat in maart 2018 is gepresenteerd door het ministerie van VWS. Inmiddels zijn de uitgangspunten van zowel Zonder Zorg 2020 als Werken in de Zorg omgezet in acties middels de Regionale Actieplannen Aanpak Tekorten (RAAT)².

Veel aandacht voor opleiden in Zorg & Welzijn

Ten behoeve van deze actieplannen hebben we al veel (regionale) arbeidsmarkt- en onderwijsinformatie gepresenteerd en geanalyseerd. Hierdoor is duidelijk geworden dat de instroom in zorg- en welzijnsopleidingen daalt. Dit is een ongunstige ontwikkeling. In de acties die in de RAAT'S beschreven staan, is veel aandacht voor het uitdragen van een goed imago van de sector, het positief beïnvloeden van de studiekeuze van jongeren en het (mede daardoor) bevorderen van de instroom in opleidingen. Verder zijn er acties gericht op het verbeteren van het studierendement. Bij al deze punten is ook een prominente rol weggelegd voor het onderwijs en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

De aanpak van tekorten is belangrijk; voor veel werkgevers is dit immers dé uitdaging van dit moment. De aanpak van tekorten levert ook extra aandacht op voor kwantiteit- en kwaliteitsvraagstukken in het onderwijs en voor een goede afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Ook dit juichen we toe. Immers, een evenwichtige arbeidsmarkt is van belang voor de continuïteit van zorg en kwaliteit van leven in onze samenleving.

Echter, we vinden het óók belangrijk om deze ontwikkelingen in een breder perspectief te plaatsen.

Breder perspectief

Er zijn diverse trends die invloed hebben op zorgverlening, organisatie van het werk en de arbeidsmarkt van de toekomst.

Denk bijvoorbeeld aan:

- De groeiende zorgvraag, ingegeven door onder meer demografische ontwikkelingen (vergjizing) en technologische ontwikkelingen die meer behandelingen mogelijk maken.
- De stijgende zorgkosten, ingegeven door onder meer de groeiende zorgvraag, de groeiende technologische ontwikkelingen en de intensivering van de (verpleeghuis)-zorg;
- De krimpende beroepsbevolking, ingegeven door onder meer demografische ontwikkelingen.

Deze trends stellen onze maatschappij voor keuzes met betrekking tot de inrichting van ons zorgstelsel en daarmee ook de organisatie van werk en onderwijs in de sector. Zo stelt het ministerie van VWS in haar actieprogramma Werken in de Zorg dat bij gelijkblijvend beleid in 2040 maar liefst 1 op de 4 mensen werkzaam zou moeten zijn in de zorg. Nu is dat 1 op de 7. De vraag is in hoeverre dit haalbaar is; de instroom in zorg- en welzijnsopleidingen loopt immers terug. En ondanks eventuele positieve effecten van de huidige acties kunnen we op basis van demografische ontwikkelingen stellen dat er op langere termijn onvoldoende aanwas zal zijn om aan de vraag te voldoen. Daarbij wordt de instroom op korte termijn bedreigd door de grote vraag naar personeel binnen andere sectoren. Ook sectoren als bouw en techniek hebben actieplannen om de instroom van jongeren te bevorderen.

Tijdens de grote hervormingen van zorg en het sociaal domein in 2015 was de participatiemaatschappij een centraal thema. Hierin wordt een groter beroep gedaan op de zelfredzaamheid van burgers, juist vanwege de hierboven geschetste trends. Beheersing van de zorguitgaven stond centraal. In de periode 2012-2017 is het gelukt de groei van de zorguitgaven te beperken: een stijging van 1,4 procent tegenover een groei van 6,3 procent in de jaren daarvoor. Voor 2018 en de jaren daarna wordt echter een groei verwacht van 5,4 procent, onder andere veroorzaakt door het Kwaliteitskader Verpleeghuiszorg. Het is maar de vraag of deze groei op termijn houdbaar is. Het is niet ondenkbaar dat de focus in beleid over enkele jaren toch weer naar kostenbeheersing verschuift. Een punt dat overigens ook in het huidige beleid een belangrijke rol speelt. Tegelijkertijd met de intensivering van de langdurige zorg moeten binnen andere branches nieuwe hoofdlijnenakkoorden gesloten worden waarbij de groei onder de 2,5% moet blijven³.

² <https://transvorm.org/actueel/nieuws/regionale-uitdaging-actieprogramma-werken-de-zorg>

³ Ministerie van VWS (2017). Rijksbegroting 2018. Opgevraagd van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/begrotingen/2017/09/19/xvi-volksgezondheid-welzijn-en-sport-rijksbegroting-2018>

Gevolgen voor het opleiden

Ook voor opleiden binnen Zorg en Welzijn hebben eerder genoemde ontwikkelingen gevolgen. Het belang om te investeren in de juiste opleidingen, die passen bij de toekomstige vraag op de arbeidsmarkt, wordt steeds groter. Opleidingen in het maatschappelijk domein zijn mogelijk kwetsbaarder in het licht van zorghervormingen en bezuinigingen dan zorgopleidingen.

Opvallend is ook dat, terwijl het code rood is op de arbeidsmarkt en er grote tekorten worden voorspeld, het aantal opleidingen met een (zeer) goed arbeidsmarktperspectief relatief klein is (zie tabel 1). Het zijn vooral de zorgopleidingen vanaf niveau 3 die een (zeer) goed perspectief hebben. Investeren in deze opleidingen lijkt daarom een goede keuze voor zowel de korte als lange termijn. Echter, gezien de arbeidsmarkttekorten is het een gemiste kans als leerlingen en werknemers die een opleiding op dit niveau niet behalen niet in de sector werkzaam worden. Met instrumenten als job carving en maatwerk in opleiden kan dit arbeidspotentieel mogelijk wel worden benut.

Daarnaast is het, gezien de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, van belang om óók oog te hebben voor alternatieve opleidingstrajecten, om bijvoorbeeld zij-instromers klaar te stomen voor een baan in Zorg in Welzijn. In de regio's zijn hiervan al diverse goede voorbeelden. Werkgevers en onderwijsinstellingen werken samen om vernieuwend onderwijs te bieden, zodat zowel het aantal afgestudeerden als de aansluiting van kennis en vaardigheden van deze afgestudeerden op de behoeften van werkgevers verbetert. Zo is er veel aandacht voor praktijkleren en flexibel opleiden in Zorg en Welzijn⁴.

⁴ Zie voor voorbeelden van initiatieven in Noord-Brabant o.a. <https://transvorm.org/actueel/nieuws/regionale-uitdaging-actieprogramma-werken-de-zorg> en themapublicatie [Opleiden in Beweging op transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl](#)

Het belang van wendbaarheid

Tegelijkertijd zijn de ontwikkelingen op de langere termijn moeilijk voorspelbaar. Dit betekent dat het voor werkgevers, werknemers, onderwijsinstellingen en andere betrokkenen een uitdaging blijft hierop in te spelen. Wendbaarheid (agility) is daarbij cruciaal. Ben je als werkgever, onderwijsinstelling en werknemer voldoende in staat om mee te bewegen met de ontwikkelingen?

Transvorm

Postbus 4275
5004 JG Tilburg

T 088 144 40 00
E info@transvorm.org
I www.transvorm.org

Meer weten?

Voor uitgebreide informatie over het zorg- en welzijnsonderwijs in de provincie Noord-Brabant verwijzen we u graag naar ons online arbeidsmarktdashboard op transvorm.arbeidsmarktinbeeld.nl. Daar vindt u aanvullende informatie over de thema's uit dit rapport en de meest actuele arbeidsmarkt cijfers.

Volg ons op Twitter voor actuele informatie: [@Transvorm_Z&W](https://twitter.com/Transvorm_Z&W) #OiKtrends